

**Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувач ступеня доктора філософії Сухарева Вікторія Анатоліївна, 1995 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2018 році медичний інститут Сумського державного університету за спеціальністю «Лікувальна справа», працює лікарем психіатром і лікарем психотерапевтом в Сумському обласному госпіталі ветеранів війни, виконала акредитовану освітньо-наукову програму 222 «Медицина».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Сумського державного університету, м. Суми від «09» липня 2025 року № 0719-I, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради

Личка Володимира Станіславовича, доктора медичних наук, професора кафедри нейрохірургії та неврології з курсами психіатрії та наркології, медичної психології, професійних хвороб Навчально-наукового медичного інституту Сумського державного університету

Рецензента -

Деміхової Надії Володимирівни, доктора медичних наук, професора, професора кафедри внутрішньої та сімейної медицини Навчально-наукового медичного інституту Сумського державного університету.

Офіційних опонентів -

Венгер Олени Петрівни, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського.

Огоренко Вікторії Вікторівни, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри психіатрії, наркології і медичної психології Дніпровського державного медичного університету.

Герасименко Лариси Олександрівни, доктора медичних наук, професора, професора кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету.

На засіданні «30» серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» Сухаревій Вікторії Анатоліївні на підставі публічного захисту дисертації «Розлади, специфічно пов'язані зі стресом у військовослужбовців, які отримали бойову травму (клінічні особливості, підходи до терапії)» за спеціальністю 222 «Медицина».

Дисертацію виконано у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України, місто Суми.

Наукові керівники: Кожина Ганна Михайлівна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Харківського національного медичного університету МОЗ України і Потапов Олександр Олександрович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри нейрохірургії та неврології з курсами психіатрії та наркології.

медичної психології, професійних хвороб Навчально-наукового медичного інституту Сумського державного університету МОН України.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, та виконує конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Дисертація оформлена згідно з вимогами, встановленими Міністерством Освіти і Науки України. Максимальний та мінімальний обсяг основного тексту дисертації відповідає освітньо-науковій програмі закладу відповідно до специфіки галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та спеціальності 222 «Медицина». Вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) дотримано.

Здобувач має 4 наукові публікації за темою дисертації, з них 3 статті у фахових наукових журналах, 1 статтю опубліковано у виданні, що обліковується наукометричною базою Scopus відповідно до Вимог пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) дотримано:

1. Sukharieva, V., Kozhyna, H., Chernenko, I., & Lytvynenko, V. (2025). Pathophysiological features of stress-related disorders in combatants. *East Ukrainian Medical Journal*, 13(1), 122–129. [https://doi.org/10.21272/eumj.2025;13\(1\):122-129](https://doi.org/10.21272/eumj.2025;13(1):122-129) Стаття у науковому виданні, проіндексованому у базі даних Scopus.
2. Кожина, Г. М., & Сухарева, В. А. (2025). Оцінка ефективності комплексної персоналізованої програми лікування психічних розладів, специфічно пов'язаних зі стресом війни, в учасників бойових дій. *Український вісник психоневрології*, 33(1), 32–37. <https://doi.org/10.36927/2079-0325-V33-is1-2025-5>
3. Кожина, Г. М., & Сухарева, В. А. (2025). Феноменологія розладів, специфічно пов'язаних зі стресом війни, в учасників бойових дій. *Медицина сьогодні і завтра*, 94(1), 75–83. <https://doi.org/10.35339/msz.2025.94.1.kos>
4. Кожина, Г. М., Сухарева, В. А., & Потапов, О. О. (2025). Механізми розвитку психічних розладів, пов'язаних зі стресом, у військових із бойовою травмою: значення супутньої патології та синдромальної організації. *Український вісник психоневрології*, 33(2), 26–32. <https://doi.org/10.36927/2079-0325-V33-is2-2025-5>

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти, та висловили зауваження:

Личко Володимир Станіславович - голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор медичних наук, професор, професор кафедри нейрохірургії та неврології з курсами психіатрії та наркології, медичної психології, професійних хвороб Навчально-наукового медичного інституту Сумського державного університету МОН України.

Відзначив, що дисертаційна робота Сухаревої Вікторії Анатоліївни на тему «Розлади, специфічно пов'язані зі стресом у військовослужбовців, які отримали бойову травму (клінічні особливості, підходи до терапії)» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке вирішує важливе наукове завдання й присвячене актуальній проблемі сучасної медицини. Робота виконана на високому науковому й методичному рівні. Повномасштабна війна в Україні супроводжується безпрецедентним зростанням психоемоційних навантажень на військовослужбовців, особливо тих, хто безпосередньо зазнав бойових травм. Саме ця категорія осіб становить групу підвищеного ризику розвитку розладів, специфічно пов'язаних зі стресом, зокрема посттравматичного стресового розладу, гострих стресових реакцій, тривожно-депресивних станів. Клінічна феноменологія таких розладів у військових має низку

особливостей, зумовлених тяжкістю пережитих психотравмуючих подій, соматичними ушкодженнями та необхідністю адаптації до нових життєвих умов.

Недостатня вивченість клінічних проявів у зазначеній категорії осіб та брак уніфікованих підходів до терапії значно ускладнюють своєчасну діагностику та ефективне лікування. Сучасні реалії зумовлюють нагальну потребу у пошуку оптимальних методів психотерапевтичної та фармакологічної корекції, а також у розробці мультидисциплінарних програм реабілітації, спрямованих на відновлення психічного здоров'я та бойової готовності військовослужбовців.

Таким чином, дослідження клінічних особливостей та сучасних терапевтичних підходів до лікування стрес-асоційованих розладів у військовослужбовців, які перенесли бойову травму, є надзвичайно актуальним з огляду на як медичне, так і суспільне значення проблеми.

Представлена дисертаційна робота відповідає чинним вимогам, наукові висновки логічно випливають із отриманих результатів і повністю узгоджуються з поставленими метою та завданнями.

Результати виконаного дослідження повною мірою висвітлені у наукових публікаціях здобувача у достатньому обсязі - 12 публікацій (де 4 статті та 8 тез доповідей), що повністю відповідає діючим вимогам. Під час перевірки дисертації та наукових публікацій здобувача ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено. Дисертаційна робота Сухаревої Вікторії Анатоліївни за всіма показниками повністю відповідає вимогам чинної Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, а дисертант, з урахуванням виконання у повному обсязі освітньої складової освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Деміхова Надія Володимирівна, доктор медичних наук, професор, професор кафедри внутрішньої та сімейної медицини Навчально-наукового медичного інституту Сумського державного університету.

Повномасштабна війна в Україні, що розпочалася у 2022 році, спричинила безпрецедентні виклики для психічного здоров'я українського суспільства, особливо для військовослужбовців. Бойовий стрес, інтенсивність та тривалість якого часто перевищують адаптаційні можливості людини, призводить до значних психічних і фізичних порушень. Дослідження світового досвіду доводять, що стрес-асоційовані розлади, зокрема посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), є одними з найпоширеніших наслідків бойових дій серед ветеранів різних воєнних конфліктів. В Україні ж ця проблема набуває особливої гостроти, враховуючи тривалий та широкомасштабний характер конфлікту, а також величезну кількість осіб, які безпосередньо беруть у ньому участь. Це створює нагальну потребу в розробці та впровадженні ефективних стратегій діагностики, лікування та реабілітації військовослужбовців з психічними розладами, спричиненими бойовою травмою.

Сучасна система охорони здоров'я зіткнулася з проблемою, що існуючі підходи часто не враховують усієї багатогранності клініко-психопатологічних проявів цих розладів, а також впливу супутніх соматичних захворювань. Досвід показує, що пацієнти з бойовою травмою проходять лікування у різних відділеннях госпіталів – терапевтичних, неврологічних, хірургічних. При цьому, специфіка їхнього стану може суттєво відрізнятися залежно від профілю відділення. Ця обставина зумовлює необхідність диференційованих підходів до терапії, які б враховували індивідуальні особливості формування та перебігу психічних розладів. Незважаючи на зростаючу увагу до проблеми психічного здоров'я ветеранів, досі залишаються значні прогалини в розумінні механізмів формування стрес-асоційованих розладів у

військовослужбовців, які отримали бойову травму. Зокрема, недостатньо вивченими є клінічна феноменологія та патопсихологічні особливості психічних розладів залежно від профілю госпітального відділення. Розуміння цієї специфіки дозволить розробити більш точні діагностичні критерії та індивідуалізовані терапевтичні стратегії. Також недостатньо досліджена специфіка розвитку психічних розладів у контексті різних видів бойових травм та соматичних коморбідностей, що має вирішальне значення для прогнозування перебігу захворювання та вибору оптимального лікування. Нарешті, бракує комплексних досліджень ефективності персоніфікованих систем терапії, які б поєднували фармакологічні та психотерапевтичні втручання з урахуванням індивідуальних потреб пацієнта та його клінічного профілю.

Метою дисертаційного дослідження є підвищення ефективності терапії розладів, специфічно пов'язаних зі стресом (РСПС), у військовослужбовців – учасників бойових дій шляхом комплексного аналізу клініко-психопатологічних особливостей їх формування залежно від профілю госпітального відділення, в якому здійснювалося лікування після отриманої бойової травми.

Таким чином, представлене дослідження є вкрай актуальним у контексті сучасних викликів, пов'язаних з війною в Україні. Його результати мають значний потенціал для поліпшення якості життя військовослужбовців, які постраждали від бойових дій, сприяючи їхній ефективній реабілітації та повноцінній реінтеграції у суспільство.

У зв'язку з актуальністю зазначеної проблематики дана дисертаційна робота має суттєве наукове й практичне значення, оскільки дисертантка спрямовує дослідження на вирішення одного з ключових завдань сучасної медицини – підвищення ефективності терапії стрес-асоційованих розладів у військовослужбовців, які брали участь у бойових діях. Задля цього здійснено комплексний аналіз клініко-психопатологічних особливостей формування зазначених розладів залежно від профілю госпітального відділення, у якому надавалась медична допомога після перенесеної бойової травми. Дисертантка ретельно опрацювала наукову літературу з обраної тематики, чітко окреслила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. У роботі були використані клініко-анамнестичний, психодіагностичний та статистичний методи.

У своїй роботі дисертантка розширила наукові знання про механізми формування реакцій на стрес і посттравматичних розладів у військовослужбовців з бойовими травмами, враховуючи клінічний профіль госпітального відділення. Вперше застосовано системний підхід для комплексного вивчення впливу коморбідної соматичної патології на психопатологічну симптоматику, визначено модулюючий вплив типу госпітального відділення на прояви ГСР та ПТСР, а також проведено диференціацію емоційної дисрегуляції та вигорання серед клінічних груп. Особлива увага приділена збереженню внутрішніх ресурсів у частини пацієнтів, що підкреслює важливість індивідуалізованого підходу. Розроблена клініко-психологічна модель оцінки психоемоційного стану та комплексна персоніфікована система терапії є своєчасними і ефективними інструментами, підтвердженими значним покращанням симптоматики та якості життя військовослужбовців.

Наукова новизна дослідження полягає в розкритті індивідуальних особливостей психічного реагування військовослужбовців з бойовою травмою, залежно від контексту лікування. Уперше було детально досліджено, як коморбідна патологія і тип відділення – терапевтичного, неврологічного чи хірургічного – впливають на глибину і форму психотравматичних переживань. Це дозволило побачити не лише діагностичні категорії, а й специфічні патерни емоційного реагування, яким авторка надала структуру та терапевтичний сенс.

Наукова новизна дисертаційної роботи є значною та багатоаспектною. Вперше на основі системного підходу вивчено особливості клініко-психопатологічної симптоматики РСПС у військовослужбовців з бойовою травмою залежно від профілю госпітального відділення (терапевтичного, неврологічного, хірургічного), де вони проходили лікування, та з урахуванням характерної для кожної групи коморбідної соматичної патології. Встановлено, що профіль клінічного відділення госпітала є важливим модулюючим фактором у формуванні та проявах

посттравматичного реагування, що дозволяє розглядати тип відділення як додатковий фактор, що впливає на характер і вираженість психотравматичних порушень. Вперше проведено комплексне порівняльне дослідження інтенсивності бойового досвіду, симптомів ГСР і ПТСР, афективних порушень (зокрема, виявлено специфічні патерни для кожної групи, наприклад, у пацієнтів терапевтичного відділення (І група) – переважання легких афективних порушень при високому рівні емоційної дисрегуляції за шкалою DERS), емоційного вигорання та нейроповедінкових симптомів у військовослужбовців залежно від відділення госпіталю, що дало змогу виявити закономірності психічного реагування при різній соматичній та нейропсихологічній коморбідності. Доведено, що симптоматика ГСР домінує у військовослужбовців хірургічного профілю, тоді як пацієнти з неврологічною патологією мають найбільш виражені та структуровані прояви ПТСР, що зумовлює потребу в диференційованих підходах до діагностики та терапії. Визначено та описано специфічні синдромокомплекси для пацієнтів кожного з досліджених відділень: для терапевтичного – тривожно-інсомнічний, посттравматичний та соціально-дезадаптивний; для неврологічного – унікаючий, депресивно-тривожний та інсомнічно-соціальний; для хірургічного – гострий травматичний, тривожно-депресивний та нав'язливо-унікаючий. Розроблено клініко-психологічну модель оцінки психоемоційного стану військовослужбовців залежно від характеру госпіталізації (терапевтичне, неврологічне, хірургічне), яка враховує біологічні, психологічні, соціальні чинники, специфіку бойової травми та етапи психічної реакції, що актуально для широкого кола медичних спеціалістів. Створено та апробовано комплексну персоналізовану систему терапії РСПС, що включає базовий курс та диференційовані спеціалізовані модулі для пацієнтів терапевтичного, неврологічного та хірургічного відділень, сфокусовані на специфічних для кожної групи проблемах, та доведено її ефективність у покращенні емоційного стану та зниженні психопатологічної симптоматики. Результати дослідження повно і системно викладені в опублікованих працях здобувача.

Незважаючи на загалом високу якість дисертації, у роботі наявні окремі незначні зауваження переважно технічного й редакційного характеру - поодинокі граматичні й орфографічні помилки, а також дрібні неточності в позначеннях. Ці недоліки не впливають на зміст, логіку викладу, наукову новизну чи практичну значущість дослідження. Дисертація зберігає свою актуальність і цінність для клінічної практики. Наукова праця Сухаревої Вікторії Анатоліївни є самостійним, завершеним дослідженням, що вирізняється науковою новизною та практичною цінністю. Дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам чинної Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, а дисертант у повному обсязі заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Венгер Олена Петрівна - опонент, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського.

Зростання кількості військовослужбовців, які отримують психологічну або фізичну травму в умовах бойових дій, вимагає розробки нових моделей медико-психологічної допомоги, здатних врахувати специфіку їхнього стану на всіх етапах лікування. Розлади, специфічно пов'язані зі стресом (РСПС), не лише ускладнюють перебіг соматичної реабілітації, а й можуть істотно впливати на ефективність лікування, мотивацію до відновлення, рішення щодо подальшої служби або повернення до цивільного життя.

На цьому тлі особливу вагу набуває аналіз психічних розладів у контексті клінічного профілю відділення, у якому перебуває пацієнт. Відсутність адаптованих до умов військових

госпіталів протоколів психодіагностики та втручання, що враховують соматичну коморбідність, суттєво обмежує можливості цілісної допомоги. Саме тому систематизоване вивчення проявів РСПС із урахуванням неврологічного, терапевтичного та хірургічного контекстів є стратегічно важливим завданням для військової психіатрії та медичної психології.

Запропоноване дисертаційне дослідження має потенціал сформувати науково обґрунтовану основу для побудови клініко-психологічних маршрутів, удосконалення психотерапевтичних програм, навчання медичного персоналу та оптимізації реабілітаційних процесів у закладах охорони здоров'я, що працюють із ветеранами та пораненими військовослужбовцями.

Уперше на основі системного підходу вивчено особливості клініко-психопатологічної симптоматики психічних розладів у обстежених військовослужбовців у залежності від коморбідної соматичної патології. Уперше встановлено зв'язок між профілем клінічного відділення госпітала та особливостями посттравматичного реагування у військовослужбовців, що дозволяє розглядати клінічний профіль як додатковий фактор, що модулює характер і вираженість психотравматичних порушень. Уперше проведено комплексне порівняльне дослідження інтенсивності бойового досвіду, симптомів гострого стресового розладу (ГСР) і ПТСР, афективних порушень, емоційної дисрегуляції, емоційного вигорання та нейроповедінкових симптомів у військовослужбовців залежно від відділення госпітала (терапевтичного, неврологічного, хірургічного), що дало змогу виявити закономірності психічного реагування у межах соматичної та нейропсихологічної коморбідності. Уперше доведено, що симптоматика ГСР домінує у військовослужбовців хірургічного профілю, тоді як пацієнти з неврологічною патологією мають найбільш виражені та структуровані прояви ПТСР, що зумовлює потребу в різних підходах до діагностики, психотерапії та реабілітації.

Поглиблено уявлення про специфіку емоційного функціонування у військовослужбовців, зокрема в частині емоційної дисрегуляції: встановлено, що найвищий рівень труднощів у сфері прийняття, усвідомлення та регуляції емоцій характерно для пацієнтів терапевтичного відділення. Уточнено диференціальні особливості проявів емоційного вигорання у військових пацієнтів з різним клінічним профілем, що дозволяє ефективніше планувати психопрофілактичні заходи на етапах лікування.

Уперше визначено, що за наявності психотравматичних розладів понад половина військовослужбовців зберігає суб'єктивне відчуття психічного благополуччя та працездатності, що вказує на значний потенціал внутрішніх ресурсів та необхідність урахування цього фактору в побудові психотерапевтичних стратегій.

Отримані результати засвідчили, що структура психічних розладів варіює залежно від коморбідної патології. У пацієнтів I групи переважали тривожно-інсомнічний, посттравматичний та соціально-дезадаптивний синдромокомплекс. У пацієнтів II групи виявлено унікаючий, депресивно-тривожний та інсомнічно-соціальний синдромокомплекс. У пацієнтів III групи переважали гострий травматичний, тривожно-депресивний та нав'язливо-унікаючий синдромокомплекс.

Розроблено клініко-психологічну модель оцінки психоемоційного стану військовослужбовців у залежності від характеру госпіталізації, яка враховує біологічні, психологічні та соціальні чинники, тип відділення лікування (терапевтичне, неврологічне, хірургічне), специфіку бойової травми, етапи психічної реакції на травматичну подію, а також модифікуючі фактори, що впливають на перебіг психічних розладів.

Модель включає поетапний розвиток психічних порушень від первинної стресової реакції до кристалізації хронічних психопатологічних станів, із виокремленням типових синдромокомплексів, притаманних пацієнтам різних клінічних відділень. Вона дає змогу здійснювати ранню діагностику, прогнозування ризиків і цілеспрямоване психотерапевтичне втручання, адаптоване до контексту бойової травми та медичного середовища, в якому перебуває військовослужбовець.

Розроблено комплексну персоніфіковану систему терапії психічних розладів для учасників бойових дій, які отримали бойову травму та перебували на лікуванні в різних відділеннях госпіталю з диференційованим використанням методів психофармакотерапії та психотерапії.

Встановлена висока результативність розробленої комплексної персоніфікованої системи терапії психічних розладів серед учасників бойових дій, які отримали поранення щодо редукції психопатологічної симптоматики, зниження рівня тривоги та депресії за відповідними шкалами, зниження інтенсивності клінічних проявів ПТСР, відновлення соціальної активності та підвищення якості життя військовослужбовців.

Отримані результати мають прикладне значення для персоналізованого підходу до ведення пацієнтів. На основі вивчення клініко-психопатологічних особливостей психічних розладів у військовослужбовців з урахуванням коморбідної соматичної патології розроблено та апробовано комплексну персоніфіковану систему терапії, адаптовану до умов військового госпіталю. Запропоновано враховувати профіль відділення як важливий чинник при оцінці симптоматики та виборі втручань. Для пацієнтів неврологічного профілю рекомендована розширена психодіагностика (PCL-5, DERS, PSS-sr) і мультидисциплінарний підхід з акцентом на когнітивну реабілітацію. Військовослужбовцям хірургічного відділення доцільні короткострокові стабілізаційні втручання з моніторингом симптомів ГСР. У терапевтичному відділенні рекомендовано впроваджувати тренінги емоційної регуляції та розвиток адаптивних копінг-стратегій.

Обов'язковим компонентом супроводу є скринінг тривожності, депресії та емоційного вигорання з подальшою індивідуалізацією психотерапевтичної допомоги. Програми групової підтримки варто будувати з урахуванням адаптаційного потенціалу пацієнтів. Отримані результати можуть бути використані для розробки адаптивних маршрутів медико-психологічної допомоги та навчання персоналу виявленню кризових станів і наданню первинної підтримки.

У процесі виконання дисертаційного дослідження здобувачкою повністю реалізовано поставлену мету, сформульовані завдання вирішено на належному науковому рівні. Робота відзначається чіткою методологічною побудовою, що охоплює логічно визначені об'єкт, предмет, гіпотези та емпіричну базу дослідження. Застосовані методи – клініко-психопатологічні, пато психологічні, статистичні – обґрунтовані відповідно до мети дослідження та сучасних вимог до психіатричної науки.

Здобувачка продемонструвала впевнене володіння методологією наукового дослідження, здатність до формулювання науково значущих питань, здійснення структурованого збору й аналізу даних, інтерпретації результатів у контексті сучасних наукових підходів. Високий рівень методологічної культури проявляється у здатності інтегрувати міждисциплінарні знання. дотриманні стандартів наукової достовірності та застосуванні принципів доказової практики в розробці терапевтичної моделі.

Загальна характеристика роботи, безперечно, є позитивною, а виявлені окремі технічні, орфографічні й стилістичні помилки, не є суттєвими та не впливають на загальне позитивне сприйняття роботи.

Дисертаційна робота Сухаревої Вікторії Анатоліївни «Розлади, специфічно пов'язані зі стресом у військовослужбовців, які отримали бойову травму (клінічні особливості, підходи до терапії)», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина», є завершеною науковою працею, в якій отримані сучасні науково обґрунтовані результати спрямовані вирішувати важливі наукові задачі медицини в області психіатрії. По сукупності нових отриманих результатів, актуальності, теоретичної і практичної значущості дисертаційна робота Сухаревої В. А. відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.) та актуальним вимогам

до оформлення дисертацій відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» N 40 від 12.01.2017 р. з останньою редакцією від 12.07.2019 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», спеціалізацією «Психіатрія», а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії.

Огоренко Вікторія Вікторівна - опонент, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри психіатрії, наркології і медичної психології Дніпровського державного медичного університету.

Дисертаційна робота Сухаревої Вікторії Анатоліїни присвячена наданню допомоги військовослужбовцям, які зазнали бойової травми. За даними міжнародних досліджень та спостережень українських лікарів, частка розладів, специфічно пов'язаних зі стресом (РСПС), зокрема гострого стресового розладу (ГСР), посттравматичного стресового розладу (ПТСР), адаптаційних порушень та коморбідних афективних станів зросла в декілька разів. Ці розлади мають складну клініко-психопатологічну структуру, яка суттєво варіює залежно від характеру бойової травми, типу поранення, медичних умов госпіталізації, наявності супутньої соматичної патології та рівня соціальної підтримки.

Водночас, попри значну кількість публікацій, присвячених ПТСР у цивільній популяції, існує очевидна недостатність систематизованих клінічних даних про РСПС саме у військовослужбовців, які перебувають на лікуванні у профільних госпіталях. Дослідження, орієнтовані на вивчення проявів цих розладів залежно від клінічного контексту (неврологічний, хірургічний, терапевтичний профіль), залишаються поодинокими.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю створення адаптивних, персоналізованих терапевтичних підходів, які враховують не лише характер психотравматичної події, а й соматичний стан, профіль медичного відділення, етап психічної реакції та потенціал до відновлення. Це дозволить підвищити ефективність медико-психологічної допомоги військовослужбовцям, зменшити ризики хронізації психічних порушень і сприятиме поверненню до служби або мирного життя.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у системному аналізі клініко-психопатологічних особливостей розладів, специфічно пов'язаних зі стресом (РСПС), у військовослужбовців з бойовою травмою залежно від типу соматичної коморбідності та клінічного профілю відділення госпіталя. Встановлено, що характер відділення модулює домінуючі симптомокомплекси (гостро-травматичний, депресивно-тривожний, емоційної дисрегуляції тощо), що має важливе значення для диференційованої діагностики та терапії. Запропоновано клініко-психологічну модель оцінки психоемоційного стану, яка дозволяє прогнозувати ризик формування хронічних порушень та адаптувати психотерапевтичні стратегії. Розроблено та апробовано персоніфіковану систему терапії, що забезпечила зниження психопатологічної симптоматики, редукцію ПТСР, відновлення соціального функціонування й підвищення якості життя.

Проаналізувавши зміст дисертаційної роботи Сухаревої В. А., можна зазначити, що проведене дослідження є самостійною, цілісною, творчою і науковою працею, що характеризується системним підходом до предмету дослідження. У роботі чітко визначені об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дисертації є РСПС у військовослужбовців, які отримали бойову травму та перебували на лікуванні в різних відділеннях госпіталя; предмет дослідження – клініко-психопатологічні та патофизиологічні особливості психічних РСПС у військовослужбовців, які отримали бойову травму та перебували на лікуванні в різних відділеннях госпіталя, критерії діагностики та принципи терапії. Мета дослідження, а також поставлені для її досягнення завдання визначили структуру роботи, яка є цілком логічною, виваженою і такою, що охоплює найбільш важливі аспекти дослідження.

Використання сучасних наукових методів і прийомів, а також критичний аналіз сучасної наукової літератури щодо міжнародних підходів до вивчення та лікування РСПС у військових дозволило здобувачу всебічно обґрунтувати теоретичні, методичні та практичні розробки з досліджуваної проблематики. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації, підтверджується використанням комплексу загальнонаукових та емпіричних методів дослідження: аналізу і синтезу, індукції і дедукції, логічного узагальнення, порівняльного та статистичного аналізу тощо.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, що наведені в дисертації, є достовірними, а обґрунтованість одержаних результатів підтверджується значним обсягом патопсихологічних досліджень, які якісно опрацьовано і систематизовано в 14 таблицях і 31 рисунку. Висновки та результати дослідження є достатньо обґрунтованими.

Отже, проведене дослідження є надзвичайно актуальним у контексті сучасних потреб військової медицини, оскільки РСПС у військовослужбовців із бойовою травмою, залишаються маловивченими і мають значний вплив на психічне здоров'я та соціальне функціонування цієї категорії пацієнтів. Вивчення змісту дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень, висновків і рекомендацій доводить належний рівень їх обґрунтованості та достовірності.

Принципових зауважень до виконаної дисертаційної роботи немає. У дисертаційній роботі зустрічаються поодинокі стилістичні та технічні помилки. Зауваження не є принциповими та не знижують науково-практичної цінності дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Дисертаційна робота Сухарєвої Вікторії Анатоліївни є завершеним самостійно виконаним науковим дослідженням, яке за актуальністю теми, обсягом, методичним рівнем досліджень, теоретичною і практичною цінністю, науковою новизною результатів, об'єктивністю і обґрунтованістю висновків і практичних рекомендацій, повнотою викладення отриманих даних в опублікованих роботах відповідає вимогам чинної Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Герасименко Лариса Олександрівна - опонент, доктор медичних наук, професор, професор кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету.

Проведене дослідження щодо удосконалення діагностики і лікування розладів, специфічно пов'язаних зі стресом у військовослужбовців є надзвичайно актуальним і життєво важливим, особливо в умовах поточної повномасштабної військової агресії проти України. Ця ситуація призвела до безпрецедентного зростання кількості військовослужбовців, які стикаються з бойовими травмами та, як наслідок, з широким спектром психологічних розладів, спричинених стресом. Бойова травма – це не тільки фізична рана, але й серйозне психологічне потрясіння. Отже, дослідження, зосереджене на розладах, пов'язаних зі стресом, дозволяє виявити взаємозв'язок між фізичними ушкодженнями та психічним станом, що є ключовим для розробки комплексних методів лікування та реабілітації. Військовослужбовці, які пережили бойові дії, часто демонструють специфічні клінічні особливості стресових розладів. Детальне вивчення цих особливостей, як передбачає дана дисертація, сприятиме покращанню точності та своєчасності діагностики. Крім того, аналіз та розробка ефективних підходів до терапії, адаптованих до потреб саме цієї категорії пацієнтів, є критично важливими для їх успішного одужання та реінтеграції у суспільство. Забезпечення якісної медичної та психологічної допомоги ветеранам є моральним обов'язком суспільства. Результати цього дослідження можуть

безпосередньо вплинути на державну політику у сфері охорони здоров'я та соціального захисту військовослужбовців, покращуючи їхню адаптацію до мирного життя. Незважаючи на велику кількість досліджень у галузі посттравматичних стресових розладів, специфіка українського контексту, довготривалість конфлікту та сучасні бойові дії вимагають унікальних наукових досліджень. Ця дисертація покликана зробити значний внесок у вітчизняну та світову науку, розширивши розуміння механізмів розвитку стресових розладів та методів їх лікування у військових. Таким чином, обрана тема дисертації є не лише актуальною з наукової точки зору, а й має величезне практичне значення для тисяч українських військовослужбовців та їхніх родин, що постраждали від наслідків війни.

Дисертаційне дослідження Сухаревої уперше надало цілісне уявлення про клінічну та психопатологічну специфіку розладів, пов'язаних зі стресом, у військовослужбовців, які отримали бойову травму. Обґрунтовано, що коморбідна соматична патологія та профіль госпітального відділення мають істотний вплив на характер психічного реагування, формування симптомокомплексів і ступінь функціональної дезадаптації. Результати роботи поглиблюють розуміння емоційної дисрегуляції, емоційного вигорання й адаптаційних ресурсів у контексті бойової психотравми. Уперше розроблено клініко-психологічну модель оцінки стану з урахуванням профілю відділення, етапів психічної реакції та модифікуючих факторів, що дозволяє здійснювати більш точне прогнозування перебігу розладів.

Запропонована система терапії, яка поєднує індивідуалізовані психотерапевтичні та медикаментозні підходи, довела свою ефективність щодо зниження тривожності, депресії, ПТСР та відновлення функціональної активності у військових пацієнтів.

Результати дослідження пройшли належну наукову апробацію та знайшли відображення у фаховому науковому середовищі.

Практичне значення отриманих результатів визначається розробкою й апробацією комплексної, структуровано організованої, персоналізованої терапевтичної програми, адаптованої до клініко-психопатологічного профілю пацієнтів. Застосування диференційованих психотерапевтичних модулів (включаючи елементи когнітивно-поведінкової терапії, методів EMDR, технік емоційної саморегуляції та стабілізації) дозволяє підвищити ефективність лікування військовослужбовців із ПТСР, ГСР, тривожно-депресивними розладами, а також зменшити рівень психоемоційного дистресу та нейроповедінкових симптомів. Представлені підходи мають високу прикладну цінність і можуть бути впроваджені в практику військових госпіталів, реабілітаційних відділень, закладів психіатричної допомоги та системи професійної реадптації учасників бойових дій.

Практичне значення дослідження полягає у створенні валідованої системи диференційованої терапії РСПС, адаптованої до профілю соматичної патології. Результати можуть бути використані для побудови клінічних протоколів в умовах військових госпіталів, а також у підготовці фахівців медичної та психологічної допомоги:

клініко-психологічної моделі оцінки стану військовослужбовців, що дозволяє прогнозувати ризики розвитку РСПС у пацієнтів залежно від специфіки їхнього основного захворювання/травми та відділення госпіталізації;

персоніфікованої системи терапії, що включає спеціалізовані психотерапевтичні модулі, адаптовані до потреб пацієнтів терапевтичного, неврологічного та хірургічного відділень, з акцентом на когнітивну реабілітацію, емоційну регуляцію, роботу з травмою та інші релевантні мішені для кожної групи;

практичних рекомендацій щодо диференційованої психодіагностики та мультидисциплінарного підходу для пацієнтів різних клінічних профілів. Результати дослідження впроваджені у практику медичних закладів та можуть бути використані для підготовки фахівців широкого профілю.

Результати дослідження впроваджено у практику роботи комунального некомерційного підприємства Сумської міської ради «Клінічна лікарня Святого Пантелеймона», комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради»,

психологічного консультативного центру м. Луцьк, комунального некомерційного підприємства Сумської обласної ради «Сумський обласний клінічний госпіталь ветеранів війни», університетської клініки Сумського державного університету, медико-психологічного центру Буковинського державного медичного університету.

Отримані наукові результати використовуються в навчальному процесі на кафедрі психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи Харківського національного медичного університету МОЗ України та на кафедрі психіатрії, наркології і медичної психології Сумського державного університету.

Дисертантка самостійно здійснила аналіз наукової літератури та патентних джерел за тематикою дослідження, визначив актуальні напрямки, чітко сформулював мету та завдання роботи. Авторка особисто виконала статистичну обробку отриманих результатів, провела їх аналіз та узагальнення. Результати дослідження оприлюднені у наукових публікаціях, загальна кількість яких становить 12 (4 статті та 8 тез доповідей), що повністю відображають зміст роботи та відповідають чинним вимогам до апробації матеріалів дисертації.

Зміст тексту дисертації та опублікованих наукових праць Сухаревої Вікторії Анатоліївни свідчить про те, що дослідження є завершеним, оригінальним і актуальним, має значну наукову новизну та практичну цінність.

Робота виконана на високому науковому та методологічному рівні й повністю відповідає вимогам чинної Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, а її автор – Сухарева Вікторія Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 222 «Медицина» з галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Сухаревій Вікторії Анатоліївні ступінь доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Личко В. С.